/ Laaggeletterdheid en toegang tot zorg

/ Hoe toegankelijk is de zorg in Nederland voor mensen die laaggeletterd zijn?

Introductie

In dit stuk wordt een korte introductie gegeven over wat het begrip laaggeletterdheid inhoudt, hoeveel mensen in Nederland laaggeletterd zijn, wat de gevolgen zijn van laaggeletterdheid en wat de impact is van laaggeletterdheid op de toegang tot zorg. Het is onze plicht om ervoor te zorgen dat de zorg voor iedereen toegankelijk is, ongeacht hoe geletterd iemand is. De voornaamste reden hiervoor is dat het recht op toegang tot zorg opgenomen is in de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens, zoals in 1948 door de Verenigde Naties is aangenomen.[1] Ten slotte wil ik jullie bekend maken met enkele waardevolle initiatieven die bijdragen aan het verbeteren van de toegang tot zorg voor mensen die laaggeletterd zijn.

Verschil laaggeletterdheid en analfabetisme

Mensen zijn laaggeletterd wanneer zij moeite hebben met lezen, schrijven en/of rekenen. In veel gevallen leidt dit ook tot het hebben van beperkte digitale vaardigheden. Mensen die laaggeletterd zijn kunnen wel lezen en schrijven, alleen niet voldoende om volledig deel te kunnen nemen aan de Nederlandse samenleving. Wanneer iemand laaggeletterd is, is deze persoon dus geen analfabeet.[2] Iemand die analfabeet is, kan namelijk helemaal niet lezen of schrijven.[3]

Laaggeletterdheid in Nederland

In Nederland zijn ongeveer 2,5 miljoen mensen van 16 jaar en ouder laaggeletterd.[4] Omgerekend is dit ongeveer 1 op de 6 Nederlanders. Deze mensen hebben moeite met zowel lezen, schrijven en/of rekenen, als met het gebruiken van een computer of smartphone.[5]

Invloed van laaggeletterdheid

Wanneer mensen laaggeletterd zijn heeft dit invloed op veel verschillende aspecten van het dagelijks leven. Hierbij kan gedacht worden aan iemands positie op de arbeidsmarkt, het begrijpen van rekeningen, het bijhouden van administratie en hoe zelfstandig iemand is.[2] Kinderen waarvan de ouders laaggeletterd zijn, hebben een grotere kans om moeite te hebben met lezen en schrijven aangezien de ouders niet kunnen voorlezen en helpen met het maken van huiswerk.[5] Naast deze aspecten heeft laaggeletterdheid ook invloed op iemands gezondheidsvaardigheden.

Gezondheidsvaardigheden en laaggeletterdheid

[1] Wat is de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens? | Mensenrechten en discriminatie | College voor de Rechten van de Mens
[2] Laaggeletterdheid | Stichting Lezen en Schrijven
[3] Huisartsmigrant - Gezondheidsvaardigheden-laaggeletterden-analfabetisme (huisarts-migrant.nl)
[4] Informatie over Laaggeletterdheid in Nederland | Stichting Lezen en Schrijven
[5] Aanpak laaggeletterdheid | Laaggeletterdheid | Rijksoverheid.nl

Auteur: Emmy Wolfswinkel
Datum: Mei 2023

Onder gezondheidsvaardigheden verstaan we vaardigheden die iemand bezit om informatie over gezondheid te verkrijgen, begrijpen, beoordelen en gebruiken bij het nemen van beslissingen gerelateerd aan gezondheid.[3] In Nederland heeft 1 op de 4 volwassenen beperkte gezondheidsvaardigheden.[6] Dit zijn voornamelijk mensen die laaggeletterd zijn, mensen met een lagere opleiding, mensen met een migratieachtergrond en ouderen. Wanneer iemand moeite heeft met lezen en schrijven heeft dit ook invloed op de mate waarin iemand informatie begrijpt en op basis hiervan gedegen beslissingen kan nemen. Mensen met beperkte gezondheidsvaardigheden hebben vaak moeite met zaken als het begrijpen van bijsluiters en brieven, gesprekken voeren met zorgverleners, het innemen van medicijnen op de juiste wijze en de weg vinden in het ziekenhuis.

Verminderde gezondheidsuitkomsten

Uit onderzoek blijkt dat mensen met beperkte gezondheidsvaardigheden vaak een slechtere gezondheid hebben en gemiddeld eerder overlijden dan mensen met goede gezondheidsvaardigheden.[7] Zo komen diabetes, kanker, psychische problemen, astma, COPD en hart- en vaatziekten vaker voor bij mensen met beperkte gezondheidsvaardigheden.[8] Verder worden bij mensen met beperkte gezondheidsvaardigheden ook vaker ernstige medicatiefouten gemaakt.[9] Al met al kunnen we concluderen dat mensen die laaggeletterd zijn, en hierdoor beperkte gezondheidsvaardigheden hebben, een verminderde toegang tot zorg hebben wat leidt tot slechtere gezondheidsuitkomsten.

Initiatieven om laaggeletterdheid aan te pakken

Zoals hierboven beschreven is 1 op de 6 Nederlanders laaggeletterd, en leidt dit tot beperkte toegang tot zorg en dus slechtere gezondheidsuitkomsten. Aangezien iedereen recht heeft op toegang tot zorg, is het belangrijk om de toegang tot zorg te vergroten voor mensen die laaggeletterd zijn. Gelukkig zijn er in Nederland verschillende initiatieven die bijdragen aan het verminderen van laaggeletterdheid en vergroten van de toegang tot zorg voor mensen die laaggeletterd zijn. Hieronder zullen enkele initiatieven worden uitgelicht.

[6] Laaggeletterdheid en beperkte gezondheidsvaardigheden (pharos.nl)

[7] Bostock S, Steptoe A. Association between low functional health literacy and mortality in older adults: Longitudinal cohort study. BMJ, 2012; 344:e1602.

[8] Berkman ND, Sheridan SL, Donahue KE, Halpern DJ, Crotty K. Low health literacy and health outcomes: an updated systematic review. Annals of Internal Medicine, 2011; 155(2):97-107

[9] Schillinger D, Machtinger EL, Wang F, Chen LL, Win K, et al.. Language, literacy, and communication regarding medication in an anticoagulation clinic: Are pictures better than words? Advances in patient safety: From research to implementation. Rockville, MD: Agency for Healthcare Research and Quality, 2005.

Auteur: Emmy Wolfswinkel
Datum: Mei 2023

Een van deze initiatieven is Pharos. Pharos is een landelijk expertisecentrum dat bijdraagt aan het terugdringen van grote gezondheidsverschillen in Nederland.[10] Een van de thema's waar Pharos zich op focust is laaggeletterdheid en beperkte gezondheidsvaardigheden.[11] Pharos ontwikkelt toegankelijke voorlichtingsmaterialen en beeldverhalen die gebruikt kunnen worden in het contact tussen zorgverleners en patiënten.[12] Daarnaast trainen, adviseren en begeleiden zij onder andere huisartsenpraktijken en zorgorganisaties bij het omgaan met laaggeletterdheid.

Daarnaast zet ook Stichting Lezen en Schrijven zich in om laaggeletterdheid in Nederland te verminderen en voorkomen, en om de dienstverlening in Nederland toegankelijker te maken voor mensen die laaggeletterd zijn.[13] Een van de projecten van Stichting Lezen en Schrijven is Voel je goed!. Voel je goed! is een programma bestaande uit eet- en beweegadviezen van een diëtist in combinatie met groepslessen gezondheidsvaardigheden van een vrijwilliger.[14] Verder is vanuit de Rijksoverheid het actieprogramma Tel mee met Taal opgezet om ervoor te zorgen dat iedereen voldoende taal-, reken- en digitale vaardigheden kan ontwikkelen.[15]

[10] https://www.pharos.nl/
[11] Laaggeletterdheid en beperkte gezondheidsvaardigheden - Pharos
[12] Begrijpelijke voorlichtingsmaterialen & beeldverhalen - Pharos
[13] Wat doen wij? | Stichting Lezen en Schrijven
[14] Voel je goed! | Stichting Lezen en Schrijven
[15] Over Tel mee met Taal | Tel mee met Taal

Auteur: Emmy Wolfswinkel
Datum: Mei 2023